

den toegeschreven, aangezien ik zelf maar al te graag daarvan bevrijd ben. Verder had ik ideeën van zintuiglijk waarneembare en lichamelijke dingen – want hoewel ik aannam dat ik droomde en dat alles wat ik zag of mij verbeeldde onwaar is, kon ik niet ontkennen dat de voorstellingen van die dingen wel degelijk in mijn gedachte zijn. Omdat ik echter reeds duidelijk had ingezien dat het denkend wezen onderscheiden is van het lichamelijke wezen, daarbij tevens overwegend dat elk samengesteld zijn duidt op afhankelijkheid en dat afhankelijkheid een tekort is, redeneerde ik dat het voor God geen volmaaktheid kon zijn om uit twee verschillende naturen te zijn samengesteld en dus dat hij dat dan ook niet is; maar anderzijds dat, als er lichamen of denkende wezens of andere niet geheel volmaakte wezens bestaan, deze voor hun bestaan afhankelijk moeten zijn van zijn macht, en wel zo dat ze zonder hem geen moment kunnen bestaan.

Vervolgens wilde ik nog andere waarheden vinden en mijn aandacht richtend op het object van de meetkunde, dat ik begreep als een continu lichaam of een onbepaalde ruimte die uitgestrekt is in lengte, breedte en hoogte (of diepte), die men in allerlei delen kan verdelen die verschillend van grootte en vorm zijn en op allerlei manieren bewogen en verplaatst kunnen worden (want dat alles veronderstellen meetkundigen ten aanzien van hun object), nam ik enkele van hun eenvoudigste bewijzen door. En hoewel ik besepte dat de grote zekerheid die iedereen eraan toekent slechts gebaseerd is op het feit dat ze helder en duidelijk gedacht worden volgens de regel die ik zo-even genoemd heb, merkte ik tevens op dat niets mij de zekerheid gaf van het bestaan van hun object. Zo begreep ik bijvoorbeeld zeer wel dat, als men een driehoek veronderstelt, de som van zijn hoeken altijd gelijk is aan die van twee rechte hoeken; maar dat garandeert mij niet dat er ook werkelijk een driehoek bestaat. Onderzocht ik daarentegen andermaal mijn idee van een volmaakt wezen, dan vond ik dat diens bestaan

daarin op dezelfde wijze ligt opgesloten als in de voorstelling van een driehoek dat zijn drie hoeken gelijk zijn aan twee rechte hoeken, of in die van een bol dat al zijn delen even verwijderd zijn van het middelpunt – ja, ik begreep dat zelfs veel duidelijker. Kortom, de zekerheid dat God, die immers dat volmaakte wezen is, is of existeert, is dus even groot als die van een wiskundig bewijs ooit kan zijn.

Wat maakt dat velen geloven dat het moeilijk is om God te kennen en zelfs om de aard van hun eigen ziel te kennen, is dat hun gedachten nooit verdergaan dan het zintuiglijk waarneembare, en dat ze zozeer de gewoonte hebben aangenomen om zich alles wat zij denken voor te stellen (terwijl dat alleen maar geschikt is voor het denken van stoffelijke dingen) dat alles waarbij dat niet mogelijk is hun onbegrijpelijk voorkomt. Dit blijkt alleen al uit het feit dat zelfs filosofen als stelregel hanteren dat er niets in het verstand is dat niet eerst in de zintuigen was, terwijl het zeker is dat de ideeën van God en van de ziel daar nooit zijn geweest. Het komt mij dan ook voor dat degenen die om deze te begrijpen gebruikmaken van hun verbeelding, doen als iemand die zijn ogen gebruikt om geluiden te horen of geuren te ruiken, met dat verschil dat als het om de waarheid omtrent zijn object gaat het oog niet de mindere is van de neus of van het oor, terwijl noch de verbeelding noch de zintuigen ons ooit iets met zekerheid kunnen leren zonder de tussenkomst van het verstand.

Ten slotte: als er nog mensen zijn die niet door mijn argumenten overtuigd raken van het bestaan van God en van hun ziel, dan geef ik hun in overweging dat al het andere waarvan zij wellicht veel zekerder denken te zijn (zoals dat ze een lichaam hebben, dat er sterren en een aarde bestaan en dergelijke) minder zeker is. Want hoewel er met betrekking tot zulke dingen een morele zekerheid is, die zodanig is dat men er in ernst niet aan lijkt te kunnen twijfelen, kan men, als het om metafysische zekerheid gaat, niet zonder in dwaasheid te